

İSTANBUL GÜVENLİK KONFERANSI 2016 **TASAM DEKLARASYONU (TASLAK)**

Türkiye’de ilk kez 2015 yılında düzenlenen **İstanbul Güvenlik Konferansı**’nın ikincisi 02-04 Kasım 2016 tarihinde **“Devlet Doğasının Değişimi: Güvenliğin Sınırları”** ana teması ile Radisson Blu Hotel Şişli’de gerçekleştirilmiştir. Bölgesel ve küresel ölçekte markalaşma yolunda ilerleyen ve yaklaşık 400 kişilik katılımı ile icra edilen **İstanbul Güvenlik Konferansı 2016**’da değişik bölgelerden geniş bir konuşmacı ve protokol katılımı sağlanmıştır. Uganda Millî Güvenlik Bakanı, Afganistan Ekonomi Bakanı, Pakistan Savunma Bakanı Yardımcısı ve Polonya Genelkurmay Başkanı ile bu yıl “Onur Konuğu Ülke” sıfatıyla Konferans’ta yer alan Katar Devleti’ni temsilen Genelkurmay Başkanlığı Stratejik Araştırmalar Merkezi Komutanı yabancı protokol olarak katılmışlardır. Türkiye’den ilgili tüm otoriteler de Konferans’ta temsil edilmiş, tüm oturumlar kurumsal olarak takip edilmiştir.

Konferans nezdinde, birçok kuruma kurumsal kimlikleri ile oturum hakkı verilmesi üzerine farklı vizyonlara sahip kurumların belirledikleri konular çerçevesinde bir bütün olarak tasarladıkları çalışmalar da Konferans’ta yer bulabilmiştir. Ayrıca bu işbirliği ile “İstanbul Güvenlik Konferansı” markası, TASAM ile Millî Savunma ve Güvenlik Enstitüsü ev sahipliğinde ama tüm kurumlara söz hakkı tanıyarak Türkiye’deki fikir zenginliğini katalize etmesi için güzel bir fırsat olarak değerlendirilmiştir.

19 farklı panelde yeni dünya sistemi ve sistemin getirdiği yeni güvenlik anlayışı çerçevesinde yapılan tartışmalarda; klasik güvenlik algısından en güncel tartışmalara kadar çok geniş bir skalada tartışmalar gerçekleştirilmiştir. Disiplinler-arası çalışmaların sayısının fazla olması da “güvenlik” fenomeninin yeni tartışma alanının genişliğini vurgular niteliktedir.

Konferans sonucunda aşağıdaki tespitler ve öneriler yapılmış, ilgili tüm otoritelerin ve kamuoyunun dikkatine sunulması kararlaştırılmıştır.

1. “Mikro-milliyetçilik”, “entegrasyon” ve “öngörülemezlik” üzerinden gelişen küresel rekabette güvenliğin ve devletin yeni doğasını belirleyen meydan okumaların; “Kaynak ve paylaşım krizi”, “Üretim - Tüketim - Büyüme Formülünün Sürdürülemezliği”, “Çin kaldıracıyla Orta Sınıfın Tasfiyesi”, “Enerji, Su ve Gıda Güvensizliği”, “Hayatın Her Alanında 4. Boyuta Geçiş”, “İşgücünde İnsan Kaynağının Tasfiyesi”, “Değişen Devlet Doğası ve Beklenti Yönetimi Temelinde Sert Güçten Yumuşak Güce Geçiş” olduğu temel tez olarak vurgulanmıştır.
2. Güvenlik ortamı Soğuk Savaş sonrasında bir değişim süreci içine girmiştir. Ulus-devletlerin 18. yüzyılın sonundan iki binli yılların başına kadar devam eden, başta zorunlu askerlik olmak üzere uyguladıkları bazı benzer güvenlik politikaları paradigma değişimine uğramaktadır. Bu gelişmelere uyum sağlamak, etkin bir güvenlik politikası ve ordu yapısı oluşturmak bakımından zaruridir. Güvenlik politikası uygulamalarında “özel askerî şirketlerin” (ÖAŞ) kullanılmasına yönelik ulusal düzeyde analizler yapılması gereklidir. Bu analizlerde özetle, sonuç odaklı yaklaşım ön plandaysa ÖAŞ; süreç odaklı yaklaşım ön plandaysa kamu personeli tercihi daha uygun olacaktır.
3. 28 üyeli 41 ülke ile ortaklık politikası aracılığıyla bağlantılı olan NATO’nun güvenlik algılamaları, güç unsurları ve tehdit algılamaları gibi birçok unsur açısından homojen bir örgüt olmadığı açıktır. Ancak bu bağlamda homojen olmaması, NATO’nun üye ülkeler açısından anlam ifade etmediği veya bir politik araç olarak kullanılamayacağı anlamına da gelmemektedir. Ülkeler arasındaki çıkar farklılıkları günümüz koşullarında büyük masraflı, yüksek oranda can kaybı riski taşıyan operasyonların gerçekleşmesine imkân vermemektedir. Böyle bir uluslararası konjonktürde de

NATO; Ege’de gerçekleştirdiği gibi insan güvenliğini sağlamaya yönelik, Atlantik ötesinde de varlığına imkân sağlayan düşük maliyetli ve insan kaybı riskinin görece az olduğu ve uluslararası kamuoyunu olumlu olarak etkileyebilecek operasyonları tercih edecektir. Ege operasyonu bunun örneğidir. Ancak bu tercihin sürekliliği ve daha da önemlisi NATO’nun bir savunma örgütü olarak varlığını devam ettirmesi İttifak üyelerinin NATO’nun hedefleri ve amaçları konusundaki sorulara net ve uyumlu cevaplar verebilmelerine bağlıdır.

4. Soğuk Savaş sonrası çift kutuplu ideolojik yapılanmanın bozulması üzerine; “ideolojik yaklaşımlarla oluşturulan ulusal güvenlik kavramı ve stratejisi” terk edilerek, uluslararası birçok kurum tarafından yeniden yorumlanmıştır. Kopenhag Kriterleri’ne göre beş sektör altında toplanan güvenlik; “askerî”, “ekonomik”, “sosyal”, “siyasal”, “çevresel” güvenlik şeklinde tanımlanmıştır. Böylece küresel ekonomik sistemin çıkarlarına uygun olacak biçimde tanımlanan yeni güvenlik yaklaşımı, kapsam ve içerik yönünden genişlemiş olup, “ulusal güvenlik” konusu da uluslararası ilişkilerde başlı başına bir alan hâline gelmiştir. Bununla birlikte küreselleşme devletler arasında karşılıklı etkileşimi artırdığı için güvenlik alanları daha kırılgan hâle gelmiştir. Dolayısıyla ulusal güvenlik meselesinin yeni ulusal güvenlik politikalarına göre ele alınarak oluşturulması zorunluluğu da ortaya çıkmıştır.
5. Günümüzde küresel bir güç olma isteği ile hareket eden ABD’nin dünyadaki hegemonik gücü aslında askerî gücünün büyüklüğünden ileri gelmektedir. Dolayısıyla bu güç ona dünya ölçeğinde bir politika uygulaması için yardımcı olmaktadır. ABD; “ya benim dediğimi yapacaksın ya da ben zorla yaptırım” demektedir. Kapitalizmin küresel egemenliğini kurmaya çalışan, dünya pazarları ile finans piyasalarını etkileyerek dünyayı tek bir pazar hâline getirmek isteyen ABD, küresel meşruiyet açığını üstün askerî teknolojisi ile kapatmaya çalışmaktadır.
6. Günümüzde, enerji kaynağı ülkeler ile enerjiye devasa boyutlarda ihtiyacı olan ülkelerin, dünyanın coğrafi olarak farklı bölgelerinde yer alıyor olması önemli ölçüde enerji kaynağının nakledilmesini gerektirmektedir. Bu bağlamda, enerji kaynakları için “enerji kaynağı” ve “transit ülke” durumunda olanlar için de ulusal güvenlik sorunları ortaya çıkabilmekte, ülkelerin kendilerini bu duruma göre konuşlandırması ve ilgili tedbirleri alması gereklilik arz etmektedir.
7. Karşılaştırmalı siyaset bilimi ile jeopolitik, jeostrateji ve istihbarat bilimi analistleri; “simetrik tehdit ve örtülü savaşın”, kapitalist Batılı dünyanın silahı hâline geldiği teyit edilmektedir. Çağımızı kuşatan asimetrik ve örtülü saldırı mekanizması, tüm dünyada hem siyaseten hem hukuken hem de iktisaden var olma ve işlevselleşme imkânı bulmaktadır. Çağımızın kirli savaş tekniklerini, geleneksel savaş teknikleriyle kıyasladığımızda, çok daha yıkıcı oldukları söylenebilir. Öte yandan geleneksel savaşlarda belli bir sürenin sonunda savaşın bittiği, ancak asimetrik kirli savaşta, savaşın bitmediği, bir türlü sona ermeyen savaşta tarafların “vekâlet” yöntemi yüzünden açıkça belli olmadığı, toplumun sürekli bir kriz hâline ve hatta kaosa sürüklendiği, “zafer” kavramının değer kaybettiği, düşman tarafın açıkça belli olmaması yüzünden görünürde kendi kendisiyle savaşan ülke algısının zihinlere kazındığı, ağır bir kimlik siyasetinin savaşın başlıca aracına dönüştüğü, milyonlarca insanın zulme uğradığı, yerinden edildiği ve sivillerin hedef tahtasına konulduğu görülmektedir.
8. Hem egemen devletler için kutsal bir fenomen olan sınırların korunması refleksi hem Orta Doğu coğrafyasının merkezinde bulunan Türkiye’nin - özellikle Suriye krizinden etkilenen mültecilerden - negatif olarak etkileniyor olması hem de PKK’nın finans ve militan kaynaklarının sınırlar üzerinden gerçekleşiyor oluşu gibi nedenlerle uluslararası sistemdeki kısır döngü sürecek ve çözülemeyen sorunlar daha da büyüyerek Türkiye çevresinde ve içinde muhtemel çatışmaları şiddetlendirecektir. Türkiye’nin bu kötü sonuçla karşı karşıya kalmaması için sınırlarını güçlendirmesi, tahkim etmesi ve fakat mülteci kriziyle ilgili insan hakkı ihlallerine karşı da gerekli tedbirleri alması gerekmektedir.

9. Ulusal sınırlar küreselleşme çağında bile ulus-devletleri ve ona tabi insanları temsil etmeye devam etmektedir. Sınırlara yeni fonksiyonlar yüklemek zorunda kaldığımız küreselleşme çağında, ulus-devletle birlikte sınırlar da yeni dönemin tehditlerine ve fırsatlarına uygun olarak yeniden yapılanma içerisindedir ve bu yapılanmada da ulus-devlet hâlâ merkezî bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla, uluslararası sistemde var olan sınırların geleceği; dünya sistemi, devletin doğası ve fonksiyonları, devlet inşası, milliyetçilik ve millet inşası, kimlik ve değişimi, self-determinasyon ilkesi, demokrasi ve demokratikleşmeyle yakından ilişkili olacak gibi görünmektedir. Diğer bir deyişle, sınırların doğası ile ulus-devletlerin özellikleri; yerel, bölgesel, uluslararası ve küresel dinamiklerle ve konularla bağlantılı olarak şekillenecektir. Fakat bu şekillenmede, yani “küreselleşmenin jeopolitiği” ile “devlet jeopolitiği” arasındaki mücadelede temel ya da belirleyici aktör, “ulus-devlet” olmaya devam edecektir.
10. Eleştirel güvenlik felsefesinin, yönetime, yani devlete ve onun hukuk sistemine, genel olarak da uluslararası sisteme yansıtılması değerlidir. Güvenliğin, gerçek anlamda bir amaç olarak görülebilmesi için sürdürülebilirlik hedefiyle ele alınması gerekmektedir. Bu ise önce insan - doğa ilişkisinin yeniden yorumlanmasını, ardından da doğanın güvenlik analizlerinde olması gereken yere, yani merkeze yerleştirilmesini gerektirmektedir. Bunun, yönetimin demokratikleşmesi noktasında da önemli olduğu düşünülmektedir. Söz konusu çaba, antroposentrik ileri endüstriyel güvenlik toplumundan ekolojik olarak sürdürülebilir demokratik topluma geçiş için bir adım olarak görülebilir. Antik Yunan’dan bu yana tartışılan iyi yönetimin, 21. yüzyıl gerçekliğinde denk düştüğü karşılık; sürdürülebilir demokratik toplumdur.
11. İnsanî güvenliği, insanî müdahale ve koruma zorunluluğu (R2P-Responsibility to Protect) eylemleriyle bağlantılı olarak dayatmacı/müdahaleci güvenlik modeline vurgu yaparak öne çıkarmak kuşkusuz ulus-devletin egemenliği normuyla çelişki yaratabilir; millet oluşturma ve insan haklarını da gözeterek milleti yekvücut olarak bir arada tutma çabalarıyla çatışan durumlara da neden olabilir. İnsanî güvenlik konusu; politik ekonomi, devlet egemenliği, ya da ülke-içi siyasal toplum, demokrasi ve kalkınma, sosyal devlet modeli, özgürlükler karşısında kamu çıkarı, evrensel ve yerel değerler çatışması vb. gündemden hiç düşmeyen önemli tartışmaların alanlarıyla yakın bağlantılı sorunlar yaratabilir.
12. Küreselleşme süreci ile birlikte bir yandan sınırların ortadan kalkmasıyla dünyada artan bir “bütünleşme” yaşanırken, diğer yandan küreselleşmenin tek düze hâline getirme (homojenleştirme) zorlamalarına karşı tepkiler de ortaya çıkmakta ve bu kapsamda yerelleşme akımları güçlenmektedir. Özellikle Soğuk Savaş sonrasında Batı demokrasisinin ve neoliberal politikaların hızla küresel ölçekte yayılmasıyla birlikte, ulus-devletlerin kontrolündeki siyasal sınırlar daha geçirgen ve önemsiz hâle gelmiş ve bu süreçte devletler, sınırları dışından gelebilecek askerî olmayan güvenlik tehditleriyle daha fazla karşı karşıya kalmıştır.
13. Suriye iç çatışmasının Türkiye’ye olumsuz yansımaları sadece Türk dış politikası açısından değil aynı zamanda iç politikası açısından da önemli etkiler doğurmuştur. Dış politika açısından sınır güvenliği algısında değişiklikler yaşayan, müttefikleri ile inişli - çıkışlı bir ilişkiye sürüklenen ve zaman zaman proaktif, zaman zaman da pasif hareket etmek durumunda kalan Türkiye, iç politikasında da özellikle artan kutuplaşma, uzun yıllardır mücadele ettiği PKK’nın taktik değiştirmesi, milyonlarca mültecinin finansal ve sosyal entegrasyonu gibi meydan okumalar ile karşılaşmış ve özellikle bu son üç yıl içerisinde gündemi bu iç ve dış siyasetteki meydan okumalara cevaplar ve çözümler aramak ile meşgul olmuştur.

14. ABD'nin rakiplerinin farklı unsurları desteklemeleri ve onlara nitelikli silahlar vermeleri ile askerî operasyonlar zorlaşmış; bu zorlaşma ve kayıpların artması sonrası müttefiklerin bir kısmının piyade desteğini çekmeleri beraberinde gelmiştir. Bu da ABD için maliyeti artırmıştır. Bunun üzerine 2003'te olduğu gibi kendisi müdahale etmeyi denemiş fakat çıkan büyük maliyeti görmüştür. Tüm bu sürecin sonunda, "farklı bir eylem skalası ile başa dönmüştür" denebilir. Müttefik hükümete/devlet dışı organizasyona destek vererek (siber saldırıdan füzeyle, uçuşa yasak bölgeden insansız hava aracına) rakibi için - vekil de olsa - çatışmayı çok maliyetli hâle getirmek; böylece söz konusu bölgedeki politik çıkarını korumak anlayışı devam etmiştir.
15. Güvenlik konseptinin değişimi ve kavramsallaştırmasında iki temel itici güç başat rol oynamıştır. Birincisi, liberalizmin dizginlenemeyen rekabet yarışı, ikincisi ise paylaşımı reddeden ve yeniden sıfır toplamlı oyun kuralına indirgenen çıkar menfaat olgusudur. Dünya'nın enerji kaynakları ve nakil hatları ile stratejik hammadde kaynaklarının bulunduğu alanları ele geçirme ve kontrol etme hırsı güvenliğin genişlemesine ve derinleşmesine; güvenlik alanına, uluslararası hukuk ile temel insan hak ve özgürlüklerini dikkate almayan devlet-dışı sivil aktörlerin de dâhil olması da yeni tehdit, meydan okuma, hassasiyet ve riskler ile bunların algılamalarının artmasına sebep olmaktadır.
16. Tedbirlerin, tehditler şekil değiştirmeden veya yeni tehditler ortaya çıkmadan hızla uygulanması başarı açısından temel faktör olacaktır. Alınacak tedbirlerin ne derece başarılı olacağını, devletlerin ve kurumların yeni güvenlik ortamına uyum sağlamadaki hızı ve etkinliği belirleyecektir. Çünkü yeni güvenlik ortamı hızla şekil ve kabuk değiştiren asimetrik tehditleri içermektedir. Bu bakımdan; alınacak tedbirler, reaktif değil proaktif bir zihniyetle oluşturulmalı ve tehditler oluşmadan hazırlıklı olunması sağlanmalıdır. Bunun için güvenlik, harp neveleri, strateji ve taktiklerine yönelik fikir çalışma ve öngörü araştırmalarının yapılması zorunluluktur.
17. BM'nin sürdürülebilir kalkınma çerçevesinde ele aldığı yenilenebilir kaynaklardan enerji üretiminin desteklenmesi sadece bu kaynakların ön plana çıkartılması, enerji arzı güvenliğinin kontrolü için değil, gelecek kuşaklara daha iyi bir gelecek bırakmak ve bunu yaparken de ekonomik gelişmeyi geri bırakmamak hedefi ile de doğrudan ilintilidir. Dolayısıyla gelecek yıllarla ilgili yapılacak projeksiyon çalışmaları hem nükleer enerjinin dönüşümünü hem de yenilenebilir enerjinin gelişimini göz önünde bulundurarak ele alınmalıdır. Buna ek olarak; iklim değişikliğinin olumsuz sonuçları ile her geçen gün daha çok karşılaşılacağı düşünüldüğünde, enerji üretiminin sadece devletlerin günlük çıkarlarını değil uzun vadeli ve gelecek kuşakları kapsayacak şekilde olması gerektiğini de belirtmek gerekir.
18. Devletler, güvenlik paradigmasını emperyalizm üzerine kurmaları sonucu kendilerine yöneltilebilecek tehditlerden kurtulmanın yolunu da yine sınır ötesi politikalarda görmüşlerdir. Modern dönemde "klasik anlamıyla emperyalizm "artık geçerli bir dış politika aracı olmaktan çıkmışsa da etkileri hâlen devam etmektedir. Özellikle toplumsal hafıza kavramıyla açıklanan ve mağduriyete bağlı olarak gelişen geçmişle hesaplama eğilimi, etnik milliyetçilik ile de birleşince küresel terör örgütlerinin militan devşirmede kullandıkları önemli motivasyon kaynaklarından birisi hâline gelmiştir.
19. Melez savaşların da vazgeçilmez silahlarından biri olan, siber güvenliğin tehdit unsurlarından "sosyal medya" için özel çalışmalar yapılmalıdır. Sosyal medyanın bilgi dağılımındaki hızı, toplumsal hareketleri yönlendirme kabiliyeti ve ulaşılabilirliği nedeniyle olumsuz girişimlerden temiz tutmak için özel ekipler tasarlanmalıdır.

04 Kasım 2016, İstanbul